REALIZAREA DREPTULUI PERSOANEI LA DESPAGUBIRI PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE IN CADRUL PROCESULUI CONTRAVENTIONAL

REALIZATION OF THE PERSON'S RIGHT TO COMPENSATION FOR INJURY CAUSED IN THE FRAMEWORK OF THE CONTRAVENTIONAL PROCESS

Svetlana SLUSARENCO, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The contravention liability is regulated by the contravention code (CCo) of the Republic of Moldova. The contravention liability as a fundamental institution of the contravention law, allows the state to have the right to apply sanctions to the natural or legal person guilty of committing the contravention. The person in whose case a contravention proceeding was initiated shall be reimbursed in the right of which he or she was deprived and shall be reimbursed for the expenses incurred in the trial if, by a final decision, he is declared innocent or his contravention liability is waived, except in the case of amnesty. According to the additions operated at art. 384 of the Contraventional Code, the person in which the contravention process was initiated has the right to claim and receive compensation for the damage caused by the illicit actions or inactions of the competent authority to find the contravention or to solve the contraventional cause.

Cuvinte-cheie: *răspundere contravenţională, înlăturarea răspunderii contravenţionale, organe competente să soluţioneze cauzele contravenţionale, repararea prejudiciului material şi moral cauzat*

Conform Constituţiei, Republica Moldova este un stat de drept şi democratic, în care cetăţenii se bucură de drepturi şi libertăţi fundamentale, totodată aceştia fiind titulari ai îndatoririlor prevăzute de legea supremă şi de alte acte normative. Toate persoanele sînt egale în faţa legii şi a autorităţilor publice fără privilegii şi fără discriminări. În cazul în care membrii societății încalcă normele de conduită elaborate de stat, intervine răspunderea juridică.

În literatura de specialitate autohtonă şi română sunt diferite abordări teoretice ale fenomenului răspunderii juridice. Spre exemplu, Gh. Avornic, menţionează că "răspunderea juridică este o măsură de constrîngere aplicată de către stat pentru comiterea unei fapte ilicite şi exprimată prin aplicarea unor sancţiuni cu caracter material, oranizaţional sau de ordin patrimonial. [1, p. 490]

În opinia lui Gh.Lupu, răspunderea juridică poate fi înţeleasă în sens larg şi în sens restrîns. Astfel, în sens strict, răspunderea juridică constă în obligaţia

de a suporta sancţiunea regulii de drept pentru un fapt imputabil, în sens larg, răspunderea juridică este un raport de drept particular născut dintr-un fapt juridic deosebit, individualizat prin trăsături specifice. Dându-i o definiţie răspunderii juridice, Gh.Lupu se referă la răspunderea juridică ca la un raport juridic special. Aceasta constă în obligaţia de a suporta sancţiunea prevăzută de lege ca urmare a comiterii unui fapt juridic imputabil. Această obligaţie însă se încadrează într-un conţinut complex, completat de drepturile corespunzătoare, conexe şi corelative ei. [2, p. 210]

Răspunderea juridică este un raport juridic între stat şi persoana care a săvîrşit o abatere, ultima fiind obligată să suporte măsurile de constrîngere prevăzute de sancţiunea normei, în scopul educării persoanei vinovate în spiritul respectării drepturilor și libertăților membrilor societății, a ordinii de drept și asigurării stabilităţii raporturilor sociale.

Răspunderea contravenţională este o formă a răspunderii juridice, reglementată de normele dreptului contravenţional. Cadrul legal al răspunderii contravenționale îl constituie prevederile capitolului doi, partea generală din Codul Contravențional *al Republicii Moldova (CCo al RM), care* are sarcina de a ocroti valorile sociale, personalitatea, drepturile şi interesele legitime ale persoanelor fizice şi juridice, proprietatea, orînduirea de stat şi ordinea publică, precum şi de a depista, preveni şi contracara faptele ilicite şi consecinţele lor, de contribui la educarea cetăţenilor în spiritul îndeplinirii întocmai a legilor.

Răspunderea contravenţională ca instituţie a dreptului contravenţional, permite statului (instanţei de judecată; procurorului; comisiei administrative și agentului constatator (organele de specialitate specificate la art. 400–423[12] CCo al RM) să dispună de dreptul de a aplica sancţiuni persoanei fizice sau juridice vinovate de săvîrșirea contravenției. Dar procedură de sancţionare trebuie să se conformeze unor condiţii stipulate la art. 440 CCo al RM - *constatarea faptei contravenţionale înseamnă activitatea, desfăşurată de agentul constator, de colectare şi de administrare a probelor privind existenţa contravenţiei, de încheere a procesului - verbal cu privire la contravenţie, de aplicare a sancţiunii contravenţionale sau de trimitere, după caz, a dosarului în instanţa de judecată spre soluţionare*.

Conform prevederilor art. 5 din CCo al RM, nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvîrşirea unei contravenţii, nici supus sancţiunii contravenţionale decît în conformitate cu legea contravenţională. Interpretarea extensivă defavorabilă şi aplicarea prin analogie a legii contravenţionale sînt interzise. Legea contravenţională nu urmăreşte cauzarea de suferinţe fizice sau lezarea demnităţii omului.

Potrivit art. 441 din CCo al RM, procesul contravenţional nu poate fi pornit, iar dacă a fost pornit, nu poate fi efectuat şi va fi încetat în cazurile în care: a) nu există faptul contravenţiei; b) se constată vreunul din temeiurile prevăzute la art.3

alin. (3), art.4 alin. (3), art. 20–31; c) persoana presupusă a fi făptuitor a decedat, cu excepţia cazului de reabilitare a acesteia; d) pentru acelaşi fapt şi privitor la aceeaşi persoană există o decizie/hotărîre definitivă; e) pentru acelaşi fapt este pornită urmărire penală; f) nu este identificat făptuitorul, iar termenul prescripției tragerii la răspundere contravențională a expirat; g) fapta a fost constatată în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător și nu reprezintă încălcare gravă sau foarte gravă în sensul Legii nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător. (2) Încetarea procesului contravenţional determină repunerea în drepturi a persoanei în a cărei privinţă a fost pornit. Potrivit art. 383 alin. 3) CCo al RM, persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional se repune în dreptul de care a fost privată şi ei i se repară cheltuielile suportate în proces dacă, prin hotărîre definitivă, este declarată nevinovată sau răspunderea sa contravenţională este înlăturată, cu excepţia cazului de amnistie.

Conform completărilor operate la art. 384 din CCo al RM, persoana în a cărei privinţă a fost pornit proces contravenţional are dreptul: … **u) să ceară şi să primească despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile sau inacțiunile ilicite ale autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională. (3[1]) Dreptul prevăzut la alin. (2) lit. u) se oferă doar în cazul în care prin hotărîre judecătorească definitivă s-a constatat caracterul ilicit al acțiunilor sau al inacțiunilor autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională** [4, art. 384 pct. 3[1]]**.**

Prin prisma normelor menționate supra, vom elucida poziția instanței de judecată vis-à-vis de repararea prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti.

Prin hotărârea Judecătoriei Criuleni din 30 ianuarie 2015, pronunţată în cauza contravenţională pornită în privinţa dnei A.T., s-a anulat procesul-verbal cu privire la contravenţie nr. 042625 din 17 octombrie 2014 şi decizia agentului constatator al Inspecţiei Ecologice Criuleni, Gh. V., din 20 octombrie 2014 privind sancţionarea dnei A.T. cu încetarea procesului contravenţional în privinţa acesteia din motivul lipsei elementelor constitutive ale contravenţiei prevăzute de art. 154 alin. (1) din CCo al RM. Reclamanta indică că, în urma acţiunilor ilegale ale agentului constatator a fost lezată onoarea şi demnitatea sa, motiv din care i-a fost provocat prejudiciu moral. Ulterior, A.T. a înaintat o acțiune în instanța de judecată prin care reclamanta a solicitat admiterea acţiunii, restituirea din contul bugetului de stat a cheltuielilor suportate în legătură cu atragerea ilegală la răspundere contravenţională în mărime de 2500 lei, încasarea prejudiciului moral pe care îl estimează la suma de 5000 lei şi încasarea cheltuielilor de judecată suportate pentru examinarea prezentei acţiuni în mărime de 5000 lei. În susţinerea poziţiei sale reclamanta a invocat prevederile art. 383 din CCo în coroborare cu

prevederile Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti nr. 1545 din 25 februarie 1998. Prin hotărârea Judecătoriei Buiucani din 07 octombrie 2015, acţiunea a fost respinsă ca fiind neîntemeiată. Prin decizia Curţii de Apel Chișinău din 23 martie 2016, s-a respins apelul declarat de reprezentantul A. T., avocatul XX, fiind menţinută hotărârea Judecătoriei Bălți din 07 octombrie 2015. Instanţa de apel a respins ca fiind neîntemeiat argumentul A. T., potrivit căreia hotărârea de încetare a cauzei contravenţionale confirmă caracterul ilicit al acţiunilor agentului constatator, deoarece din conţinutul hotărârii Judecătoriei Criuleni nu rezultă careva acţiuni ilicite ale agentului constatator la întocmirea procesului-verbal cu privire la contravenţie. Prevederile art. 3 din Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998 stabilesc că, poate fi reparat prejudiciul cauzat persoanei prin aplicarea ilegală a sancţiunii contravenţionale de către ***instanţa de judecată***, pe când**,** *în speţa dată s-a constatat aplicarea sancţiunii contravenţionale* **prin decizia agentului constatator** din 20 octombrie 2014.

Invocând ilegalitatea deciziei instanţei de apel, la 26 iulie 2016 avocatul XX, în interesele dnei A.T., a contestat-o cu recurs, solicitând admiterea recursului, casarea deciziei Curţii de Apel Chişinău din 23 martie 2016 şi a hotărârii Judecătoriei Buiucani din 07 octombrie 2015 cu pronunţarea unei noi hotărâri de admitere a acţiunii, prin care să fie dispusă restituirea cheltuielilor de asistenţă juridică suportate în urma atragerii ilegale la răspundere contravenţională. În speţa în cauză Colegiul civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie menţionează că, în conformitate cu art. 1 din Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti nr. 1545- XIII din 25 februarie 1998 (în continuare Legea 1545), prezenta lege constituie actul normativ de bază care reglementează cazurile, modul şi condiţiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale şi contravenţionale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti. Instanţa de recurs menţionează că, prevederile Legii menţionate sunt irelevante la caz. Or, conform art. 3 alin. (1) lit. d) din aceeaşi Lege, care a fost invocat drept temei la înaintarea prezentei acţiuni, ***este reparabil prejudiciul material şi moral cauzat persoanei fizice sau juridice în urma supunerii ilegale la arest contravenţional, reţinerii contravenţionale ilegale sau aplicării ilegale a amenzii contravenţionale*** **de către instanţa de judecată.** [9]

Potrivit art. 6 din Legea privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti nr. 1545-XIII din 25 februarie 1998, dreptul la repararea prejudiciului, în mărimea şi modul stabilite de prezenta lege, apare în cazul: a)

devenirii definitive şi irevocabile a sentinţei de achitare; b) scoaterii persoanei de sub urmărire penală sau încetării urmăririi penale pe temeiuri de reabilitare; c) adoptării de către instanţa judecătorească a hotărîrii cu privire la anularea arestului contravenţional în legătură cu reabilitarea persoanei fizice; d) adoptării, de către judecătorul de instrucţie, în condiţiile art.313 alin.(5) din Codul de procedură penală, în privinţa persoanei achitate sau scoase de sub urmărire penală, a încheierii privind declararea nulităţii actelor sau acţiunilor organului de urmărire penală sau organului care exercită activitate specială de investigaţii. Prima instanţă cât instanţa de apel au optat pentru necesitatea respingerii acţiunii, deoarece reclamanta nu se încadrează în nici una din cazurile expres prevăzute la art. 6 din Legea 1545.

Ulterior, A. T. a înaintat prezenta acțiune împotriva Ministerului Justiţiei privind repararea prejudiciului cauzat prin atragerea ilegală la răspundere contravenţională, solicitând restituirea din contul bugetului de stat a cheltuielilor suportate la examinarea cauzei contravenţionale în mărime de 2 500 lei, care au fost achitate pentru serviciile de asistenţă juridică prestate de către avocatul X.X., încasarea prejudiciului moral pe care îl estimează la suma de 5000 lei şi încasarea cheltuielilor de judecată suportate în legătură cu examinarea prezentei acţiuni, invocând drept temei pentru recuperarea prejudiciului prevederile art. 3 din Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998. Instanţa de recurs menţionează că, reclamanta A. T. a înaintat greşit pretenţia împotriva Ministerului Justiţiei cu privire la restituirea cheltuielilor suportate în procesul contravenţional, în temeiul art. 383 din Codul contravenţional. [9]

Astfel, instanța a respins acțiunea pe motiv că, sancțiunea anulată a fost aplicată de agentul constatator (care nu se regăseste în Legea nr. 1545) și nu de instanța de judecată.

Art. 2 din Legea nr. 1545 evocă noţiunea de „*acţiuni ilicite*”, care reprezintă *acţiunile sau inacţiunile organului împuternicit să examineze cazurile cu privire la contravenţii*, ale organului de urmărire penală sau ale instanţei de judecată, care exclud vinovăţia acestora, al căror caracter ilegal se manifestă prin încălcarea principiului general, potrivit căruia nici o persoană nevinovată nu poate fi trasă la răspundere şi nu poate fi judecată, (erori) ori fapte ale persoanelor cu funcţie de răspundere din organul de urmărire penală sau din instanţa de judecată, manifestate prin încălcarea intenţionată a normelor procedurale şi materiale în timpul procedurii penale sau contravenţionale (infracţiuni). [3, art.2]

Este relevant să menţinăm că, potrivit art. 396 CCo al RM, sînt competente să soluţioneze cauzele contravenţionale: a) instanţa de judecată; b) procurorul; c) comisia administrativă; d) agentul constatator (organele de specialitate specificate la art. 400–423[12] CCo al RM). Iar art. 2 din Legea 1545 face referire doar la procesele contravenţionale soluţionate de instanţele de judecată, exceptînd ca-

uzele contravenţionale examinate de agentul constatator sau procuror, care la fel sint exponenţii statului. Dacă facem referire la procesele penale, Legea 1545 reglementează cazurile, modul şi condiţiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti. Apare întrebarea, care a fost raţiunea legislatorului, care a lăsat în afara cadrului legal procurorul şi agentul constatator ca exponenţi ai statului în procesele contravenţionale, prin acţiunile cărora s-a cauzat un prejudiciu persoanei fizice. Or, însăşi art. 374 CCo al RM prevede expres că, procesul contravenţional se desfăşoară pe principii generale de drept contravenţional, în temeiul Constituției, al prezentului cod, al Codului de procedură penală în cazurile expres prevăzute de prezentul cod, precum şi al normelor dreptului internaţional şi ale tratatelor internaţionale cu privire la drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte. Procesul contravenţional este activitatea desfăşurată de autoritatea competentă, cu participarea părţilor şi a altor persoane titulare de drepturi şi de obligaţii, avînd ca scop constatarea contravenţiei, examinarea şi soluţionarea cauzei contravenţionale, constatarea cauzelor şi condiţiilor care au contribuit la săvîrşirea contravenţiei. Procesul contravențional începe de drept din momentul sesizării sau al autosesizării agentului constatator privind săvîrșirea contravenției.

Deci, art. 1 din Legea 1545, care constituie actul normativ de bază ce reglementează cazurile, modul şi condiţiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale şi contravenţionale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti", urmează a fi completat cu sintagma "…în procesele contravenţionale de ***agentul constatator sau procuror***…". Astfel, art. 1 din Legea 1545 va avea următorul conținut completat: "Prezenta lege constituie actul legislativ de bază care reglementează cazurile, modul şi condiţiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin **acțiunile ilicite comise în procesele contravenționale de agentul constator sau procuror și în procesele penale de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești".**

O altă prevedere din Legea 1545, care încalcă principiul egalităţii în drepturi, este norma din art. 2 alin. (2), care stabileşte valoarea unității convenţională fiind egală cu **20 lei**. Deci, conform art. 8 alin. (2) din Legea 1545, mărimea prejudiciului cauzat persoanei fizice care şi-a ispăşit pedeapsa prin muncă neremunerată în folosul comunităţii se calculează în mărime de pînă la 2 unităţi convenţionale pentru o oră de muncă prestată neîntemeiat în folosul comunităţii. [3, art. 2 alin. 2)]

Conform art. 34 din CCo al RM, amenda este o sancţiune pecuniară, care se aplică în cazurile şi în limitele prevăzute de prezentul cod. Amenda se stabileşte

în unităţi convenţionale. O unitate convenţională este egală cu **50 lei**. În cazul în care achitarea amenzii nu este posibilă din cauza lipsei ori a insuficienței bunurilor sau din cauza eschivării cu rea-voință a contravenientului de la achitarea acesteia, instanța de judecată poate înlocui suma neachitată a amenzii, după caz, cu:

c) muncă neremunerată în folosul comunităţii, calculîndu-se o oră de muncă pentru o unitate convenţională, durata muncii fiind de cel mult 60 de ore. [4] Astfel, dacă statul se face vinovat de **supunerea ilegală la muncă neremunerată în folosul comunităţii** şi urmează să poarte răspundere patrimonială, atunci unitatea convenţională este de 20 lei, iar dacă persoana fizică urmează să achite amenda, atunci unitatea convenţională este egală cu **50 lei**. În cazul în care persoana nu dispune de mijloace suficiente pentru a achita amenda, instanța de judecată poate înlocui suma neachitată a amenzii, după caz, cu: c) muncă neremunerată în folosul comunităţii, calculîndu-se o oră de muncă pentru o unitate convenţională, durata muncii fiind de cel mult 60 de ore [4].

Efectuînd un exerciţiu matematic, constatăm: dacă persoana fizică este vinovată de comiterea unei contravenții, CCo al RM stabileşte sancţiunea amenzii: o unitate convenţională pentru o oră de muncă neremunerată (o unitate convenţională este egală cu **50 lei**). Dacă statul este vinovat de prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale şi contravenţionale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti – despăgubirea se calculează în mărime de pînă la 2 unităţi convenţionale pentru o oră de muncă prestată neîntemeiat în folosul comunităţii (o unitate convenţională este egală cu **20 lei**). Este mai mult ca vizibilă disonanța dintre responsabilitatea statului si a persoanei fizice, ultima fiind discriminată în raport cu statul. Avînd în vedere că persoana fizică neîntemeiat, din vina organelor de urmărire penală, a procuraturii sau instanţelor judecătoreşti a avut de suferit, statul despăgubește dublu persoana pentru suferințele materiale și morale (2 unități convenționale), dar legislatorul nu s-a îngrijit să modifice cunatumul unității convenționale reglementat de această lege pînă la 50 lei, însă a lăsat valoarea unității convenționale egală cu 20 lei.

Astfel, din considerentele menţionate şi în scopul excluderii discriminării cetățenilor RM în raport cu statul, venim cu propunerea de a amenda art. 2 pct. 2) din Legea 1545, în sensul stabilirii unității convenționale în valoare de 50 lei, pentru a asigura o echitate între responsabilitatea cetățeanului–contravenient și a statului, pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale şi contravenţionale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti

Subsecvent constatărilor expuse mai sus, ținem să menționăm că instanțele de judecată acordă compensații morale și materiale foarte mici pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilicite comise în procesele penale şi contravenţionale de organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a făcut o serie de aprecieri notabile în ceea ce priveşte proba prejudiciului moral, constatînd în repetate rînduri că proba faptei ilicite este suficientă, urmînd ca prejudiciul şi raportul de cauzalitate să fie prezumate, instanţele urmînd să deducă producerea prejudiciului moral din simpla existenţă a faptei ilicite de natură să producă un asemenea prejudiciu și a împrejurărilor în care a fost săvîrșită, soluţia fiind determinată de caracterul subiectiv, intern al prejudiciului moral, proba sa directă fiind practic imposibilă (cauza A. împotriva Norvegiei, nr. 28070/06, 9 aprilie 2009). [6]Mai mult decât atât, în cauza Antipenkov vs. Rusia, nr. 33470/03 din 15 octombrie 2009, §82, Curtea Europeană reiterează că părţii lezate nu-i poate fi cerut ca aceasta să prezinte probe întru argumentarea prejudiciului moral suferit. Simpla constatare a încălcării săvârşite de organele de urmărire penală şi declaraţiile părţii lezate sunt suficiente pentru a oferi o satisfacţie echitabilă [8].

În cauzele Danev împotriva Bulgariei și Iovtchev împotriva Bulgariei, CtEDO a reținut în esență încălcarea Convenţiei pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale, după ce a considerat că abordarea formalistă a instanţelor naţionale, care atribuiseră reclamantului obligaţia de a dovedi existenţa unui prejudiciu moral cauzat de fapta ilegală, prin dovezi susceptibile să confirme manifestări externe ale suferinţelor lui fizice sau psihologice, avuseseră ca rezultat privarea reclamantului de despăgubirea pe care ar fi trebuit să o obţină. [7]

Rezumând cele afirmate, constatăm că prejudiciul material şi cel moral pot surveni, într-o mărime mai mare sau mai mică, în urma aplicării oricărei sancţiuni contravenționale, dacă **prin hotărîre judecătorească definitivă s-a constatat caracterul ilicit al acțiunilor sau al inacțiunilor autorității competente să constate contravenția sau să soluționeze cauza contravențională. Într-u realizarea deplină și echitabilă a drepturilor sale, persoanele vătămate** au la dispoziţie mecanisme interne de reparare a prejudiciului, pșrecum și un instrument european eficient, bazat pe principii democratice - Convenţia Europeană a Drepturilor Omului.

Referințe bibliografice:

1. Avornic Gh., Aramă E., Negru B., Costea R..Teoria Generală a Dreptului, Chişinău, 2004.
2. Lupu Gh., Avornic Gh.,Teoria Generală a Dreptului, Chişinău, 1997.
3. Legea nr. 1545 din 25.02.1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti. Monitorul Oficial Nr. 50-51, in vigoare : 04.06.1998.

4. Codul Contravenţional al Republicii Moldova, nr. 218-XVI din 24.10.2008, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 3-6/15 din 16. 01.2009.
5. https://promolex.md/15317-promo-lex-instanta-de-judecata-a-decis-ca-statul-trebuie-sa-achite-446-630-mii-lei-pentru-condamnare-ilegala-suma-nu-corespunde-prejudiciului-moral-si-material-suportat-de reclama nt/?print=print&lang=en(accesat: 29.10.2019).
6. file:///C:/Users/User/Downloads/001-123588.pdf, (accesat: 29.10.2019).
7. https://www.avocat-tudor.ro/criterile-pe-baza-carora-conform-avocat-daune-morale-apreciaza-inalta-curte-de-casatie-si-justitie-acordarea-daunelor-morale-in-cazul-unui-prejudiciu-de-imagine/(accesat: 29.10.2019).
8. Repararea prejudiciilor cauzate în urma acţiunilor ilicite ale organelor de urmărire penală prin prisma Convenţiei Europene a Drepturilor Omului. http://juridicum.md/index.php/92-repararea-prejudiciilor-cauzate-in-urma-actiunilor-ilicite-ale-organelor-de-urmarire-penala-prin-prisma-conventiei-europene-a-drepturilor-omului.html(accesat: 29.10.2019).
9. Decizia Colegiul civil, comercial şi de contencios administrativ al Curţii Supreme de Justiţie din 02 noiembrie 2016, dosarul nr. 2ra-2203/16.